

SOMORJAI ÁDÁM OSB

Ki volt Mindszenty bíboros gyóntatója az amerikai követségen? (II.)

Abstract: WHO WAS THE CONFESSOR OF CARDINAL MINDSZENTY AT THE AMERICAN EMBASSY IN BUDAPEST (1956–1971)? PART II Cardinal Mindszenty was “guest” of the American Legation in Budapest (after October 1966 Embassy) for about 15 years. In this time his contacts with the outside world were restricted, so it is of fundamental importance to know, who was the person who regularly visited him as Confessor, i. e. a Catholic Priest from the nearby. The actuality of the case is proved by the interest of the hagiographs, who hypothetise the person of Fr. Marcell Marton, OCarm, his ancient counsellor.

In this essay – the second part as we examine the unpublished sources – we prove that this hypothesis is not serious, and there is a lot of American diplomatic sources who prove that the Confessor is identified in the person of Mgr. Ferenc Városi, the brother of Can. István Városi, the Parish Priest in Budapest, until 1969, and Fr. Gyula Tátrai, OFM in the last months of his stay until September 28th, 1971.

Keywords: Cardinal, Mindszenty, American Legation in Budapest, American Embassy in Budapest, Confessor, Catholic Priest, Fr. Marcell Marton, OCarm, Mgr. Ferenc Városi, Can. István Városi, Fr. Gyula Tátrai, OFM

Nem publikált források: Az amerikai diplomatak Mindszenty gyóntatójával kapcsolatban 1956–1971 között

A következőkben részletesen kitérünk mindazon forrásos említésekre, amelyekben szó van a bíboros gyóntatójáról, de figyelmen kívül hagyjuk azt a – kevés – forrást, amely arról szól, hogy a bíboros alkalmilag gyóntatott is (a követség személyzete

köréből). Ugyanígy, bár forrásaink részletesen kitérnek a követségi tartózkodás egyéb körülményeire is, mi kifejezetten a gyóntató látogatásainak dátumára és körülményeire vonatkozó információkat ismertetjük.

1957

Garret G. Ackerson ideiglenes ügyvivő, kommentálva Mindszentynek az 1957. szeptember 6-án hozzá intézett levelét,¹ helyesbíti annak a látogatókra vonatkozó kitételeit, mert, mint írja, a követségen dolgozó amerikai személyzetten kívül az elmúlt két hónap folyamán fogadhatta a francia követet és feleségét (két alkalommal), az olasz követet és feleségét (két alkalommal). Időközben leállították azt, hogy egy helybéli munkatárs rendszeresen látogassa, hogy informálja őt nyolc év elszigeteltség után az országban történt főbb eseményekről. Alkalmanként meglátogatta egy fodrász, aki láthatóan ellátta őt a budapesti pletykákkal. Ezenkívül pedig meglátogathatta őt egy helyi pap, egy régi ismerős, mint gyóntató, karácsony és húsvét előtt.² Számmunkra értékes és új információ tehát, hogy 1956 karácsonyán

¹ Az utalást lásd fentebb, Mindszenty bíboros saját említésénél.

² „2. *His references to having received no visitors: This statement is not completely accurate and was later qualified by the Cardinal as pertaining only to Hungarians outside the Legation. Aside from American members of the Legation staff, he has (with the permission of the Chief of Mission) received the French Minister and his wife on one occasion and the Italian Minister and his wife on two occasions within the past two months. Earlier contacts with a local employee for the purpose of bringing the Cardinal up to date on major events during his eight years of isolation have been stopped completely. He is visited by a barber occasionally, who apparently is the source of a certain amount of Budapest gossip. He was also permitted to have a local parish priest, an old acquaintance, as a Confessor before Christmas and Easter.” Ackerson 1957. szept. 10-én kelt jelentése a külügyminiszterhez, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 4. ő.e. Másik példány jelzete: NARA State Department, RG 59, Central Foreign Policy Files (a továbbiakban: Central Files), 4805. doboz.*

túl, amiről már tudunk, 1957 húsvétja előtt is fölkereshette a gyóntató.³

1957. december 16-án Ackerson följegyzése szerint látogatást tett egy pap, hogy meghallgassa a bíboros gyónását. A gyakorlati részletekkel Katona Géza⁴ foglalkozott. Ehhez hasonló intézkedéseket azonban a következő időszakban nem tervez, sőt, megpróbálja lebeszélni a bíborost arról a szándékáról, hogy látogatókat fogadjon. Bármely látogatást csak ő, Ackerson engedélyezhet.⁵ A gyóntató pap látogatása december 11-e előtt történhetett, vonatkozó forrásunk a követségen dolgozó amerikaiak számára 1957. december 11-én Ackerson által tartott eligazítás.⁶

A bíboros karácsony harmadnapján egy újabb kéréssel állt elő. Nevezetesen dr. Bánk József látogatását kérte, gyónás cél-

³ Így helyesbíteni kell korábbi véleményünket: az esztendő nem telt el gyóntató látogatása nélkül, de messze elmaradt az őáltala óhajtott gyakorlattól és az egyházi előírások által is megkívánt normától.

⁴ Akit a követségi angol nyelvű források gyakran – követve az angol kiejtést – „Gaza Katona”-ként említenek.

⁵ „A priest came recently to hear the Cardinal’s confession. This was arranged by Mr. Katona. Similar arrangements will not have to be made for some time. I try as much as possible to discourage the Cardinal in his requests for visitors of any kind. No visitors should, of course, see him without prior clearance from me.” Garret G. Ackerson ideiglenes ügyintéző 1957. dec. 16-án kelt följegyzése a követségi levéltár számára, részlet. Példány csak a budapesti követségi dobozokban van belőle: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 4. ő.e.

⁶ „Instructions regarding Cardinal Mindszenty. Because of the large turnover of the staff during recent weeks, I held a conference on December 11, 1957, of those officers doing security duty in the Chancery. With regard to the presence of the Cardinal and action to be taken in the event of any crises concerning him, the following background was given and decisions were reached. [...]” Részlet az 1957. december 16-án kelt följegyzésből, lásd az előző jegyzetet. Ez a dokumentum gyakorlatilag lefekteti a bíboros tartózkodásának alapelveit. A följegyzés hozza az eligazításon részt vevő amerikaiak névlistáját is: Daniel Specher, Christopher A. Squire, Richard R. Selby, Jr., Louis Toplosky, Frank Wallace, Robert Wooldridge, William N. Doughty, Thomas Renaghan, H. Ronald Mills. Katona Gézat időközben áthelyezték, így nem lehetett jelen. I. h.

jából, hogy „megbeszélhessen vele egy mély lelki konfliktust”.⁷ Ackerson ügyvezetővel folytatott megbeszéléséről részletes tájékoztatást kapott a washingtoni külügyminisztérium ügyintézője. Ackerson problematikusnak tartotta a bíboros kérését, nehezen utasítja el, de tudatában van annak, hogy egy kérés teljesítése esetén újabbakkal fog előállni, ezen túl pedig azzal érvel, hogy a gyóntató pap számára kiszámíthatatlan veszéllyel jár a kommunista Magyarországon a kérés teljesítése. Mindszenty úgy válaszolt, hogy az amerikai–magyar kapcsolatok is mélyponton vannak, és ez már nem ronthat rajtuk, hogyha a gyóntató papot emiatt lecsukják, a felelősséget magára vállalja, mert lelkiismereti konfliktusa olyan rendkívül nagy horderejű, hogy ez a veszély másodlagossá válik, továbbá ismét azzal érvelt, hogy még a kommunista börtönben is engedélyeztek számára gyóntatót. Ackerson nem tudta mire vélni ezt a mély lelki problémát, levele végén pedig fölvetette a kérdést, egyben javaslatokat is tett, hogyan lehetne a bíboros jelenlétének véget vetni. Levelében még a Vatikánt is megvádolta a probléma iránti érzéketlenséggel.⁸ Mint látható, a gyóntató bejárása nem volt veszély nélküli,

⁷ „He would like to have a visit from a priest as soon as is possible in order to go to confession and to »discuss a deep spiritual conflict«. The person he has asked for is a Dr. József Bánk, who is with the Koezponti Szeminarium, Budapest IV. The Cardinal has known Bank for a long time; Bánk used to be priest in the Cardinal's parish.” Részlet Louis Toplosky követségi munkatárs 1957. december 27-én kelt följegyzéséből Ackerson ügyvivő számára. – Jelzete: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 4. ö.e. és Central Files, 4805. doboz. Lásd még: Somorjai–Zinner, *Szeizmográf a Szabadság téren*, i. m., 48. – Toplosky nem tudhatta, hogy Bánk József az egyházjog tanára volt, nem pedig a bíboros plébánosa, vagy ahogy fogalmaz: a bíboros plébániájának papja (a fogalmazás megengedi, hogy arra gondoljunk, hogy Toplosky nem tett különbséget a bíboros illetékességi területén belül az egyházmegye és a plébánia között, ezért úgy érthetjük, hogy Toplosky értelmezésében Bánk a bíboros érseki egyházmegyéjének egyik plébánosa lett volna).

⁸ „[...] I said that it was our desire not to do anything which might raise or bring to public attention the question of his presence in the Legation. For this

reason, I was being particularly careful not to do things which were out of the ordinary and which might tempt the present regime to make difficulties. One of the problems which was now giving me concern was his recent request through Mr. Toplosky (see Memorandum of December 27, 1957, attached) that a certain priest be permitted to give him confession and to »discuss a deep spiritual conflict«. I remarked that arrangements had been made just prior to the departure of Mr. Katona for a priest to come hear the Cardinal's confession and I was concerned that the seeking out of another priest and having him come to the Legation might result in serious consequences for the priest concerned and might cause the regime to raise the question of the Cardinal's refuge in the Legation. It would be very much on my conscience if anything should happen to the priest as the result of our request that he come to the Legation. The Cardinal observed, in reply, that relations between the Kadar regime and the United States Government seemed to be so bad that he wondered if anything done on his behalf would really make these relations worse. In any event, he felt that on the bidding of the Russians, and without any special »provocation« on the Legation's part, the Kadar regime would very readily make further difficulties for the Legation, such as reducing its staff still further.

With respect to the matter of a priest coming to hear his confession, the Cardinal said that, in view of the better relations at present existing between the Church (in Hungary) and the regime, he thought it unlikely that the regime would make any difficulties for a priest coming to the Legation. However, even if such action should result in the arrest and suffering of the priest, the Cardinal said that his own conscience would be quite clear, as the spiritual conflict which he wished to discuss with the priest was of such overriding importance as to make his suffering of secondary importance.

He again brought out the argument that even in prison he had, on occasion, been permitted the services of a confessor. I did not think it worthwhile to point out that it was not now a question of what was »permitted« by the Hungarian authorities; since they had never been officially advised of his presence here, they were quite free to take any action they chose and to make an incident out of the smallest development.

I thought it undesirable to give the Cardinal an absolute negative on this request, merely indicating that I would give it consideration and see whether it might be worked out. I asked him whether he had any suggestions as to how the approach might be made. His suggestion was for someone from the Legation to go direct to the Seminary and to ask the priest to come bringing with him his stole, which would indicate that the Cardinal wished to be confessed. [...]

As you will see, the Cardinal continues to have a very different concept from ours regarding the position of a refugee in a diplomatic mission. He will never see eye-to-eye with the United States Government on this point, but it seems to me worthwhile to bring the subject out on the table every now and

a bíboros kapcsolattartásának ága-bogai a gyakorlati kérdéseken túl nagypolitikai összefüggésekben értelmezendők, továbbá,

again and to reiterate our views. The Cardinal is a very determined person and has had enough experience of the elbowing tactics common to political life to make him aware of the long-term value of persistence and doggedness. While I dislike saying no to so many of his requests, I am at the same time fully aware that each time that I acquiesce in one means that I shall receive an increasing number of further requests.

I am not at all sure what the »deep spiritual conflict« is that he has on his mind. Just before Christmas he was visited by our regular barber who sees him about every two weeks (in the company, of course, of Katona and, now, Toplosky). The next day the Cardinal gave Toplosky a hundred forints, asking him to give it to the barber, to thank him for his services, and to say that he would no longer be requiring the services of the barber. This, of course, made us wonder what was in his mind and we have watched him rather closely ever since, but there has been no apparent change in his relationship with us. His conversation with Mr. Toplosky came shortly after I had refused his repeated request to send for his mother and may have been due to immediate depression over that. It remains to be seen what will happen the next time he requires the services of a barber.

When, shortly after this incident, I received the request for another priest so soon after one had visited him, I naturally became somewhat concerned. There is, of course, always the possibility that he is passing messages through these priests. There is the further possibility that he contemplates leaving the Legation. In his talk with me today, he gave me no hint of what might be on his mind. If in fact I decide to have the priest come to see him, I shall talk to the priest first and make it clear that I expect no messages of any kind to be passed from the Cardinal to anyone outside. This is, of course, already the understanding with the Cardinal, so I shall not object a bit if the priest subsequently tells the Cardinal of my prior conversation with him. The will probably make the Cardinal furious, but it will be a way of emphasizing a message which we have already tried on various occasions to get over to him.

As another year draws to an end, I can see no termination of this [bus] iness of having a permanent guest on our hands. It seems to me that the very first opportunity should be seized to resolve a problem which places the United States in an extremely difficult – if not false – position. Since the Vatican is being so uncooperative in even considering any possibilities of a solution, it seems to me that we should set our own standards and adhere strictly to them when the opportunity offers. The only possibility that I see is for us to get him out of the country or to obtain a written guarantee for his future (which admittedly would probably prove quite worthless in the event) at such time as political and international developments permit the sending of a Minister to this Legation.” Garret G. Ackerson 1957. december 30-án kelt jelentése James S. Sutterlinnek. I. h.

ami minket elsődlegesen érdekel: forrásunkból nem tudjuk meg, hogy Bánk József egyházbizottságot végül megkeresték-e az amerikaiak, illetve hogy gyóntatás vagy lelki beszélgetés céljából fölkereshette-e a bíborost a követség.

Az eddig nem publikált amerikai források alapján újabb ismeret, hogy a gyóntató húsvét előtt is fölkereste a bíborost. Említés történik egy újabb látogatásról, amely december 11-e előtt történt. Ezenkívül Mindszenty egyházmegyes papja, dr. Bánk József kánonjogprofesszor látogatását kéri, hogy megbeszéljen vele egy mély lelki konfliktust, de ezt az amerikai diplomaták nem engedélyezték számára. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az amerikaiak tiszteletben tartották óhaját, és érdemben, hosszan elemezték a kérést, elutasító döntésükben a követség diplomáciai jogállásának védelme volt a fő szempont.

1958

Ackerson ügyvivő számára a bíboros külső kapcsolatainak kérdése 1958 tavaszán is a napirenden szerepelt, amikor a gyóntató látogatását követően följegyzést készített Prattnek és Toploskynak. Ebben az összefüggésben említi – kétszer is vezetőknévvel nevezve a papot – dr. Városi látogatását, aki „többször” („several times”) fölkereste Mindszentyt, és akit figyelmeztetni kell arra, hogy nem hozhat be és nem vihet magával üzenetet a külvilágba.⁹

⁹ „I meant to see the Cardinal's confessor when he came to see the Cardinal recently, but I was not here at that time and neglected to mention it to you both. I had it particularly in mind in the event that the new confessor for whom the Cardinal had made a request some time ago had come but it might be a good idea in the case of Dr. Varosi as well. My idea would be to make sure that he understands that no messages are to be exchanged between the Cardinal and the Church or persons outside the Legation. Since Dr. Varosi has been here several times, the conversation should probably be only as a sort of reminder with the assumption that he thoroughly understands the

Ismereteink tehát lényegesen nem bővültek, de az ügyvivő följegyzéséből egyértelmű, hogy dr. Városinak hívták a gyóntatót, aki többször is fölkereste a bíborost az esztendő folyamán.

1960

Ackerson ügyvivő 1960. július 1-jén kelt hosszú jelentésében részletesen kitér Mindszenty emlékirataival kapcsolatban arra, hogy a bíboros állítása és saját nyomozása szerint is, a követségről nem szivároghattak ki részletek az emlékiratokból. Ebben az összefüggésben említi, hogy a bíboros, saját állítása szerint, nem adott példányt senkinek, még gyóntatójának sem.¹⁰ Charles G. Stefan 1961. január 6-án kelt jelentése szerint a bíboros előző év december 21-i dátummal fogadta gyóntatójának félévente esedékes látogatását. A gyóntató nehézség nélkül bejutott a követség épületébe.¹¹

Az esztendővel kapcsolatban idáig nem publikált amerikai forrásainkból tehát annyit tudunk meg a gyóntatóról, hogy

situation. I suggest that we bear this idea in mind next time that a confessor comes to see the Cardinal.” Garret G. Ackerson ügyvivő 1958. március 26-án kelt belső följegyzése Pratt és Toplosky számára, teljes szöveg. Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 5. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 7. ő.e.

¹⁰ „He said that he had never given copies of anything to his family; neither to visitors (which would include his confessor and the few diplomats who have seen him from time to time).” Részlet Garret G. Ackerson ügyvivő 1960. július 1-jén a washingtoni külügyminisztériumba, Foy D. Kohlerhez megküldött jelentéséből. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 7. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 7. ő.e.

¹¹ „On December 21, the Cardinal also received his semi-annual visit from a local priest for confession. The priest entered and left the Legation building without difficulty, as has been the case in the past.” Részlet Charles G. Stefan 1960. január 6-án kelt jelentéséből, amelyet Robert M. McKissonnak, a washingtoni külügyminisztérium Kelet-Európai Hivatala referensének küldött. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 7. ő.e.

látogatása félévente volt esedékes és karácsonyi látogatásának dátuma 1960. december 21.

1961

Herbert G. Torbert ügyvivő 1961. május 4-én kelt jelentése szerint a bíboros kívánságára megszervezték, hogy egy pap a követségre jöjjön nagypénteken, hogy meghallgassa gyónását. A döntés felelősségét az ügyvivő magára vállalta, és tudomása szerint nem történt semmi bonyodalom. Ezt követően néhány sort a bíboros húsvéti szentmiséjének látogatásáról írt.¹² Tekintettel arra, hogy 1960-ban húsvét vasárnapja április 2-ára esett, nagypéntek, tehát a gyóntató érkezésének napja március 31. Torbert két héttel később visszatért erre, egy bizonyos Caston Coblenz-féle sorozat kapcsán, amely Magyarországról szólt és a bíborosról szóló cikkben, amelyben Torberttel való megbeszélése értelmében mérsékelt hangon írt, de Torbert elhagyott volna néhány részletet, különösen a gyóntató látogatását.¹³ Május 25-én kelt jelentésében Torbert

¹² „At his request we arranged for a priest to come to the Legation on Good Friday to hear confession. We were a little apprehensive about this because of the attacks on the Church current at that time, but I decided that the two of them would just have to assess the risk in doing it. As far as I know it went off smoothly with no repercussions. I did not attend Easter Mass because I was involved with my own variety at the British Legation but there was quite a good crowd from our own mission, and the Italian Charge and Military Attache attended as a courtesy because Franco had been a regular devotee. (Incidentally, we have heard nothing yet officially as to who the new Italian Minister will be or when he will arrive.)” Részlet Herbert G. Torbert Jr. amerikai ügyvivő 1961. május 4-én kelt jelentéséből, amelyet Robert M. McKissonnak, a washingtoni külügyminisztérium Kelet-Európai Hivatala referensének küldött. – Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ó.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz.

¹³ „Since my letter to Bob McKisson of May 4 we have seen Caston Coblenz’ series on Hungary with his article on the Cardinal, and I note that I failed to mention him among the reporters we had talked to. I think the general tone of his article was about as satisfactory as could be expected and followed the

a bíborossal való részletes megbeszéléséről írt fontos jelentést, amely szerint Mindszenty azt állította, hogy korábban nagyobb szabadságot élvezett a kapcsolattartás terén, és azzal érvelt, hogy hűgái és gyóntatója látogatásai – így, többes számban – nem ütköztek olyan nehézségekbe, amelyeket neki az ügyvivő elmondott.¹⁴ Torbert 1961. november 9-én kelt távirati jelentéséből 19 olasz újságíró látogatásáról számolt be,¹⁵ amelyben arra a

general low key in which I talked to him. There were a few details which we might wish were omitted, particularly as to visits of a confessor. I'm afraid he put them together from little fragments that he conned out of several sources including me and drew to some extent on his imagination. His report of Hungarian reaction on the question is interesting.” Részlet Herbert G. Torbert ügyvivő 1961. május 17-én kelt jelentéséből, amelyet Harold C. Vedelernek, a Kelet-Európai Hivatal igazgatójának küldött. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz. Bizonyára a New York Herald Tribune-ről van szó, amelynek Caston Coblentz a munkatársa volt.

¹⁴ „I spent last Saturday morning attempting to review the situation with him, explaining again the reasons for our restrictions and suggesting that all was not necessarily hopeless and that since he had been patient so long there was every reason to remain so for a while longer. On his part, he did not express to me any wish to communicate with the Vatican but did comment that until the coming of Mr. Ackerson he had had a great deal more freedom and had seen many more people, including Hungarian members of the staff. Now we even discouraged other diplomats from attending Mass. I observed that our security measures were purely defensive and that we had increasingly become aware that Hungarians were placed in jeopardy by contacts with the Legation. (He cited visits by his sisters and the confessor as proof to the contrary.) I did not mention the principal factor limiting attendance by other diplomats at Masses which, I'm afraid, is insufficient interest. He did close by saying he might have more to say on this subject in the future.” Részlet Herbert G. Torbert ügyvivő 1961. május 25-én kelt jelentéséből, amelyet Harold C. Vedelernek küldött. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz.

¹⁵ Amint írja, a magyar kormány meghívására érkeztek, a következőket nevezi meg: „Renato Lofredo, ANSA (the Italian News Agency), Rome; Egisto Corradi, Corriere della Sera, Milan; Paolo Cavallina, Gazzetta del Popolo, Turin; Carlo Casalegno, [La] Stampa, Turin; Inigi Vismara, Avanti, Milan.” – Torbert 1961. november 9-én kelt, 218. sz. távirata, fogalmazta: C. R. Sharek követségi munkatárs. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: Central Files, 2681. sz. doboz.

kérdésre, hogy van-e gyóntatója a bíborosnak, úgy válaszoltak, hogy a kérdés annyira kényes és annyira személyes, hogy inkább eltekintenek a választól.¹⁶ Végezetül van említés arra vonatkozólag, hogy a bíboros fogadta karácsony előtt gyóntatóját, ami eseménytelen maradt. Ennek dátumára annyit közöl a jelentés, hogy „kedden”. A jelentés dátuma 1961. december 21., amely csütörtöki napra esett, így a gyóntató látogatása december 19-én történt.¹⁷

A gyóntató – korábban nem publikált forrásaink szerint – az év folyamán kétszer érkezett, húsvét előtt – nagypénteken –, és karácsony előtt.

1962

Torbert ügyvivő 1962. december 4-én rögzített följegyzése szerint, amelyet a követségi levéltár számára készített, rögzíti a családtagok és a gyóntató látogatásának sűrűségét. Eszerint a bíboros évente háromszor vagy négyszer fogadja gyóntatóját. Megnevezi a két követségi diplomatát, akikre bízta ennek technikai lebonyolítását.¹⁸

Eddigi ismereteink nem bővültek lényegesen; idáig any-

¹⁶ „In response to a question as to whether he had a confessor they were told that the matter was so delicate and personal we would rather not discuss it.” I. h.

¹⁷ „The Cardinal received his pre-Christmas visit from his confessor on Tuesday, which apparently went off without incident.” Lásd: Torbert 1961. december 21-én kelt jelentéséből Vedelerhez, jelzetek: Budapest Cardinal Files, 1. doboz, 8. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 4. ő.e.

¹⁸ „Visits of Family and Confessor: As an exception to the above instructions, the Cardinal receives a confessor three or four times a year. Mr. Jazyanka or Mr. Sharek will know how to get hold of him and should pass the information along then they leave.” Torbert 1962. december 4-i följegyzésének jelzetei: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 4. ő.e.

nyit tudtunk, hogy a gyóntató évente háromszor érkezik, az itt említett negyedik látogatás lehetett, ami meghiúsult a gyóntató június 14-én már rögzített betegsége miatt.

1963

1963. január 10-én Owen T. Jones ügyvivő meglepve rögzíti, hogy a bíborosnak több kapcsolata van a követségen kívül, mint korábban feltételezték, és hogy rendszeresen küld ki pénzt, ha nem is jelentős összegeket. Előbb az írja, hogy nem a gyóntatón vagy a nővérén keresztül küldi, mint korábban hitték, majd ennek ellentmondóan azt, hogy nyilvánvalóan a gyóntatón keresztül. A pénz eredete Mons. Sabo Clevelandből. A jelenség azt jelzi, hogy a bíborosnak a külvilág felé való kapcsolatai más célt is szolgálhatnak.¹⁹

1963. január 20-án Mindszenty kézírásával fennmaradt egy levél, amelyet a bíboros Jones ügyvivőhöz intézett. Ebben rögzítette, hogy az őt látogató családtagokat és gyóntatót rendőrök zaklatták. A gyóntatóról a következőt írja: „Gyóntatóm húsvét

¹⁹ „It seems to me the foregoing highlights three things: 1. The Cardinal's channel with the outside is more effective than had been realized and may be a long standing. In spite of the additional precautions taken since the incident was first reported, the book got back into the Legation with a message. 2. The Cardinal has been disbursing funds through channels other than his confessor and his sister as had been originally believed here. I understand that the pool from which he draws is that which accumulates from the contributions of Monsignor Szabo of Cleveland. I also understand that it is possible to account for the bulk of the dispersals by the Cardinal. They have been made, apparently, through his confessor. While the amounts involved are relatively small the circumstances of this incident do indicate an active channel to the outside that could be used for other purposes as well.” Harmadik pontként az ügyvivő azt írja, hogy a bíboros még mindig nem érti azt, hogy az amerikai kormány normalizálni akarja kapcsolatait a budapesti rezsimmel. Jones 1963. január 10-én Vedelerhez küldött jelentésének jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ö.e. További példányok: i. h. 2. doboz, 5. ö.e.; NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 2. ö.e.

előtti héten, április 16–18. közötti napon volt nálam. [...] Neve Városi Ferenc, budapesti plébános, 61 éves, 1947 óta állandó lakos Budapesten (1946 óta érseki tanácsos), ugyanazon cím alatt. 12 alkalommal volt nálam karácsony és húsvét előtt, zaklatás nélkül.²⁰

1963 márciusában a bíborosban fölmerült az igény, hogy konzultáljon Shvoy székesfehérvári püspökkel, s miután az amerikai diplomaták ezt nem tették lehetővé számára, kilátásba helyezte, hogy kérné a gyóntató személyének megváltoztatását, majd meg is nevezte az új gyóntatót, Zakar András volt titkárának személyében.²¹ Az amerikaiak ezt sem engedélyezték

²⁰ A gépelt példány tisztább angolsággal készült, ezért ezt idézzük: „2) My confessor, visited me on April 16–18, 1962, the week before Easter. Before Christmas he announced that as he left the Legation and interrogated in a doorway. He was asked what he sought in the American Legation and he told them that he had gone there to receive confessions and that he had just finished. After they made a note they let him go. My confessor’s name is Francis Farasi [sic! – a kézirásos szövegben: Városi], 61 years old and a priest in Budapest. He has lived in Budapest continuously since 1927 [sic! – a kézirásos szövegben lehet 1947 is], at the same address. He has since 1946 been a[rchiepp]-councilor. He has visited me 12 times at Christmas and Easter in the past without molestation.” Részlet Mindszenty bíboros Jones ügyvivőhöz írt, 1963. január 20-án kelt leveléből, jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ő.e. Hibás angolságú, kézzel írt és kevesebb hibát tartalmazó gépelt példány.

²¹ Mindszenty április 8-án kéri, hogy Liska Zoltán budai pap révén értesítsék Zakar András, aki dr. Városit helyettesítené a jövőben, s aki esztendőnként kétszer látogatná. Jones szerint a bíboros ily módon akarta az elmaradt Shvoy-látogatást pótolni: az új gyóntatót feltételezhetően azokkal a kérdésekkel kapcsolatban kérdezné meg, amelyeket Shvoynak akart föltenni. A budapesti amerikai követség 1963. április 8-án kelt, 473. sz. távirati jelentése Washingtonnak. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz. – Egy másik helyen megtalálható dr. Zakar András lakás-címe: XIV. Torontál u. 43., továbbá „Palota, Uri u.” Ugyanitt rögzítésre került dr. Liska Zoltán pap neve is. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e. – A „Palota, Uri u.” a hercegprímási palotára utal. A bíboros úgy gondolta tehát, hogy az esztergomi érsekség budapesti helynöksége még mindig a régi címen található meg. Mint ismeretes, ezekben az évtizedekben annak elhelyezése az V. ker. Eötvös Loránd, ma ismét Papnövelde u. 5–7. alatt volt.

– Zakar személyét, ismerve a bíborossal való múltbéli kapcsolatait, a politikai komplikációk miatt nem tartották alkalmasnak –, de a korábban már megismert gyóntató, nevezetesen dr. Városi látogatása elé nem támasztottak akadályt.²² Mindszenty ezt a döntést egy hónappal később, május 9-én tudomásul vette.²³

²² „As regards Cardinals request that arrangements be made for Andras Zakar to visit him as his confessor, Department could only regard this as contrived arrangement in circumstances. Moreover, as Legation probably aware, Zakar was Mindszenty's secretary prior arrest of both in late 1948 on charges treason and, albeit unwillingly, gave damaging testimony against Mindszenty and also implicated members of Amlegation staff in affair prior and during 1949 trial. Although sentenced to lesser term and later released, Zakars background undoubtedly tends to make him marked man in eyes Hungarian authorities. In view these past relationships Hungarian Government would undoubtedly view with suspicion any proposed resumption contact by Zakar with Cardinal and Amlegation. In light these considerations, Department firmly of opinion that compliance Cardinals request for visit by Zakar in role of confessor would be most unwise from every point of view and cannot agree undertake such arrangement. Department's decision this regard is, of course, without prejudice continued calls by Cardinals regular confessor Doctor Varosi.” Az amerikai külügyminisztérium 1963. április 17-én kelt, 393 sz. távirati utasítása a budapesti követségnek. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ö.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz. Ezen túl lásd még: Balogh Margit, *Mindszenty József* (1892–1975), i. m., II. kötet, 1161sk.

²³ Mint ahogy – Mons. Casarolival történt előző napi találkozója értelmében – azt is, hogy nem lenne bölcs az ő részéről Shvoy püspök személyes biztonságát veszélyeztetni: „The Cardinal also said that he was not going to ask us to arrange for a visit by Bishop Shvoy as he indicated he might also in the conversation of 7 May. After talking to Monsignore Casaroli, he was satisfied that it would be an imprudent thing to attempt and might jeopardize the Bishop's personal safety. The Cardinal then went on to ask us to have one of the Legation's junior officers arrange for Antole (sic! – recte: András) Zakar to come to see him at his earliest convenience. We told His Eminence that we were not authorized to grant Zakar access and, while we were prepared to again refer the matter to the Department, we could not encourage him to believe that an affirmative answer would be forthcoming. After considerable probing on this matter, the Cardinal finally disengaged and asked if he could seek the services of his regular confessor. We said that would present no problem. Arrangements to that end are now underway.” A budapesti amerikai követség 1963. május 13-án kelt A-437. sz. távirati jelentése a washingtoni külügyminisztériumnak. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ö.e.

Az amerikaiak azért nem teljesíthették kérését, mert ismételtén azt tapasztalták, hogy a bíboros számukra ellenőrizhetetlen módon, a gyóntatón keresztül üzen a követségén kívülre, ami azt jelenti, hogy nem tartja be menedékes helyzetének szabályait, és veszélyezteti mind saját helyzetét, mind az amerikai követség diplomáciai jogállását.²⁴ Régi gyóntatójával a kapcsolattartást nem csupán vallási, hanem személyi szempontokból is indokoltan tartják.²⁵

Carl R. Sharek követségi másodtitkár feljegyzésben rögzítette 1963. május 29-én, ügyeletes tiszti minőségében, a bíborossal folytatott megbeszélésének lényeges pontjait. Ennek részeként említi, hogy Mindszenty gyóntatója szavaival érvelt, miszerint Magyarországról való esetleges távozása kapitulációjának jele volna, és lerombolná mind a magyarországiak reményeit,

További példányok: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e.; Central Files, 4209. sz. doboz.

²⁴ Stefen Swift újságíró 1963. február 27-én Jones ügyvivővel és Shelton első tanácsossal folytatott megbeszélésén vatikáni forrásokra hivatkozva tett célzást Mindszenty álláspontjára, amelyet „vagy Hamvas, vagy gyóntatója révén” tudatott volna a Vatikánnal. Lásd: Turner B. Shelton 1963. március 4-én kelt A-334. sz. távirati jelentését a washingtoni külügyminisztériumhoz. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. További példányok: Budapest Cardinal Files, 6. doboz, 6. ő.e.; Central Files, 4209. sz. doboz. – A budapesti amerikai követség 1963. április 2-án kelt 461. sz. távirati jelentése a külügyminiszternek, amelyben rögzíti Mindszenty álláspontját: édesanyja múltbéli látogatásai, nővéreinek és gyóntatójának rendszeres látogatásai precedenst jelentenek arra nézve, hogy nem lenne akadály a Shvoy püspök húsvét előtti látogatásának. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz. Ugyanezen dokumentumhoz lásd még: Balogh Margit, *Mindszenty József (1892–1975), i. m.*, II. kötet, 1160.

²⁵ Jones 1963. április 8-án kelt és Vedeler igazgatóhoz intézett jelentésében határozottan leszögezi, hogy rizikóval jár a bíboros kapcsolatai bővítésének engedélyezése, az eddig engedélyezett humanitárius-családi szempontokon, valamint a személyes-vallási szempontokon túlmenően, ami régi gyóntatójával való kapcsolattartását illeti. Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e. További példányok: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e.; NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 4. ő.e.

mind pedig az elveszített területeken és az emigrációban élőkét. Sharek megjegyzi, hogy a bíboros a nyugati magyar sajtóra hivatkozik, és azt állítja, hogy gyóntatója a budapesti és környékbeli magyar katolikusok véleményét tolmácsolta.²⁶ A följegyzés nem maradt meg a budapesti követségen, egy példánya megtalálható a State Department kelet-európai hivatalának anyagában.²⁷ A kíséző jelentés ugyanaznapi dátummal készült, és ismételten rögzíti, hogy a gyóntató előző nap, tehát május 28-án látogatást tett a bíborosnál, utóbbi kérésére.²⁸

1963. május 28-án egy amerikai újságíró véletlenül meglátta a liftből kiszállni a bíboros gyóntatóját. Az eset kapcsán Carl R. Sharek, a követség másodtitkára, az ügyvivő nevében, május 30-án szükségesnek tartotta, hogy erről táviratilag értesítse az amerikai külügyminisztériumot, hangsúlyozva, hogy az újságíró nem beszélt a gyóntatóval. Itt szó esik arról, hogy a gyóntató szokásos féléves látogatását végezte.²⁹ Mindszenty tíz nappal később

²⁶ „His departure from Hungary would be a sign of his capitulation and would destroy the hopes of Hungarians here, in the lost territories and those in the emigration. (H.E. quotes the western Hungarian press as being opposed to his leaving and states openly that his confessor has brought word that Hungarian Catholics in Budapest and its environs are opposed to this also.)” Sharek 1963. május 29-i följegyzése Jones ügyvivő számára, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 2. ő.e.

²⁷ Jelzete: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 5. ő.e.

²⁸ Jones ügyvivő 1963. május 29-én kelt jelentése Vedelernek. Megtalálható mindkét idézett helyen, ill. még egy harmadik példányban: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e.

²⁹ „Amlegation BUDAPEST. NBC Correspondent Witnesses Visit of Cardinal's Confessor Mr. Russell JONES, National Broadcasting Company's Bonn correspondent who has been in Budapest covering the Cardinal Mindszenty story off and on since the visit of Cardinal KOENIG, was in the Legation's lobby when the Cardinal's confessor made his regular semi-annual visit here on May 28. The encounter was accidental and Mr. Jones did *not* speak to the confessor. Jones was understandably intrigued by the presence of the cleric whom he saw emerging from the elevator and under the circumstances it was considered wisest to inform him that the visit was a regular call by

is utalt a gyóntatóval való megbeszélésére. Ennek során, mint elmondta, beszéltek a konklávéről és arról, hogy jó az egészsége. Jones arra gyanakszik, hogy a gyóntató terjesztett volna híreket a bíboros egészségéről, mert a magyar sajtó hirtelen spekulálni kezdett erre vonatkozóan.³⁰

Az 1963. esztendő során tehát a korábban nem publikált amerikai forrásokban megtaláltuk Mindszenty saját kézírásos levelét, amelyben teljes néven nevezte meg gyóntatóját, aki nem más, mint dr. Városi Ferenc 61 éves budapesti plébános, érseki tanácsos, s aki ezt megelőzően 12 alkalommal volt nála karácsony és húsvét előtt. Két dokumentum is igazolja a gyóntató látogatásának 1963. május 28-i dátumát. 1963 tavaszának egyfajta konfliktusa pedig azzal a kompromisszummal zárult, hogy a bíborost Shvoy nem látogathatta, a gyóntató személyét illetően nem változtathatott (Zakar Andrásra gondolva), de rendes gyóntatója továbbra is fölkereshette. Ezen túl megismerhetjük az amerikaiak helyzetértékelését, Zakar esetét illetően jólinformáltságukat, valamint a követségi menedékes helyzet kényes mivoltát.

1964

1964. szeptember 25-én kelt egy belső utasítás arra az esetre, ha Mindszenty bíboros a budapesti amerikai követség épületében halálán lenne vagy meghalna. Ebben a követségi diplo-

the Cardinal's confessor under a practice of long standing." Carl R. Sharek követségi másodtitkár 1963. május 30-án kelt, A-461 sz. távirati jelentése Washingtonba, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ő.e. Másik példány: Central Files, 4209. sz. doboz.

³⁰ Jones ügyvivő 1963. június 13-án kelt jelentése Vedelernek. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 3. ő.e. További példányok: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 5. ő.e. és NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 5. ő.e.

maták számára készült dokumentumban két esetben is, bár név nélkül, említik a gyóntatót: a 3. pontban az utolsó kenet, újabb kifejezéssel a betegek szentségének felvételével kapcsolatban. A követség feladata, hogy sürgősséggel hívja a gyóntatót, vagy ha ő nem lenne elérhető, egy másik papot, hogy részesítse a bíborost az utolsó kenetben. Ez arra az esetre is kötelező, ha közben a bíboros elhalálozna. A 4b pontban rögzítik, hogy a holttestet nem látogathatják külső látogatók, csak a meghatározott személyek, így: a bíboros húgai, gyóntatója – vagy az őt helyettesítő pap –, kezelőorvosa, dr. Lynsky – vagy az őt helyettesítő magyar orvos –, a Vatikán, a Magyar Katolikus Püspöki Kar és a magyar kormány felhatalmazott képviselői.³¹

Az 1964-es esztendőben készült útmutató tehát részletesen kitér a gyóntató szerepére is arra az esetre, ha Mindszenty bíboros a követségen halálán lenne.

³¹ „3. *Administration of Last Rites a.* If the period preceding death permits, the Legation should urgently summon the Cardinal's confessor or, if he is not available, another priest, to administer the last rites to the Cardinal. *b.* If the Cardinal dies suddenly and if therefore is not possible to have his confessor or another priest in *prior* attendance, the Legation should nevertheless proceed immediately as indicated in *a* above. 4. *Access to the Cardinal's Remains Before Removal from the Legation [...]* *b.* No outside visitors should be permitted access to view the Cardinal's body, except the following specific persons: the Cardinal's sisters; his confessor or alternate priest; Dr. Lynsky or alternate Hungarian doctor; authorized representatives of the Vatican; authorized representative of the Hungarian Bench of Bishops; or authorized civil representative of the Hungarian Government.” Az eredeti dokumentum címe: „Guidance for use when Cardinal Mindszenty is at point of death or dies in American Legation at Budapest.” Jelzete: Budapest Cardinal Files, 2. doboz, 6. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 8. ő.e. Ezen túl lásd még: Balogh Margit, *Mindszenty József (1892–1975), i. m.*, II. kötet, 1221. „Útmutató – felhasználandó akkor, ha Mindszenty bíboros halálán van, vagy meghal a budapesti amerikai követségen.”

1965

Az 1965. év kiemelkedő eseménye volt a bíboros június 20-án, vasárnap tartott aranymiséje, amint már fentebb is tárgyaltuk. Amerikai forrásaink az év folyamán ennek előkészítésével foglalkoznak,³² illetve erről számolnak be.³³ Nem tudunk meg többet, mint amit a publikált források alapján: az öt engedélyezett meghívott között volt a gyóntató, dr. Városi (így, vezetékneven).

1966

O'Shaughnessy ügyvivő 1966. március 2-án kelt és Raymond E. Lisle-nak címzett jelentésében, hivatkozva 749. sz. táviratára, javaslatot tesz arra, hogy revideálják Vedeler 1965. június 4-én kelt levelének megszorító intézkedéseit. A bíboros látogatását több családtagnak is lehetővé tenné. Véleménye az, hogy ezek a látogatások nem szélesítenék a bíboros külső kapcsolatainak körét. Amennyiben a helyi egyházzal való kapcsolattartásra gondolnánk, ez már adott a gyóntató személyében. Így ír: „Ez a lehetőség már létezik a gyóntató személyében.”³⁴ Ennél többet itt nem tudunk meg, de az összefüggésből arra követ-

³² Elim O'Shaughnessy ügyvivő 1965. április 30-án kelt jelentése McKissonnak. Ennek melléklete a bíboros tervezete a meghívandó személyekre vonatkozóan, amely lényegesen több személyt tüntet fel, mint amennyit Washington engedélyezett. A gyóntató itt is csak vezetékneven szerepel: „Dr. Városi, parson in Budapest – my confessor.” Jelzetek: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 1. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 11. doboz, 8. ő.e. – Ugyanitt Vedeler 1965. június 4-én kelt válasza Washingtonból, amely öt személyre engedélyezi a meghívható vendégek számát.

³³ Richard W. Tims 1965. június 21-én kelt beszámoló levele McKissonnak. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 1. ő.e.

³⁴ „This possibility already exists in the person of his confessor.” O'Shaughnessy ügyvivő 1966. május 2-án kelt jelentése Raymond E. Lisle-nak, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 3. ő.e.

keztethetünk, hogy a gyóntató a megszokott személy, tehát nem történt változás.

Theodore J. Papendorp másodtitkár 1966. április 5-én följegyzést készített hivatali felettesének, az ügyvivőnek, a bíboros gyóntatójával való kapcsolatáról. A gyóntatót Msgr. Városiként nevezi meg. Kétszer tett nála látogatást, az egyik 1966. január eleje, amikor a bíboros ruhaküldeményét adta át, Városi személyes használatára, a második február végén vagy március elején, amikor az esztergomi főegyházmegyei nagyböjti szabályozást kérte el, mert Városi megfélekezett ígéretéről, hogy Mr. Kecskemethynek küldi postán, a Kapi utcai lakáscímre. Mindebből arra gondolhatunk, hogy az 1965. karácsonyi gyóntatói látogatás utóeseményeiről kapunk hírt.³⁵

Az év folyamán két amerikai forrásból annyit tudhatunk meg, hogy a gyóntató személye még mindig Városi, akit először neveznek Monsignorénak, és hogy 1965 karácsonyán is meglátogatta a bíborost.

1967

Az 1967. esztendő vonatkozó eseményeiről bőven olvashattunk a publikált forrásokat elemző részben, de még vannak további forrásaink a gyóntató személyére és látogatására vonatkozóan.

A bíboros október 4-én kinyilvánított óhaját a State Departmenttel egyeztették; az engedély onnan jött,³⁶ bizonyára azért,

³⁵ Papendorp 1966. április 5-én kelt följegyzése az ügyvivő számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 3. ó.e.

³⁶ A State Department 1967. október 4-én 15 óra 48 perckor feladott 48394. sz. távirata, válaszul a budapesti követség 443 sz. táviratára. Mindkét távirat jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 7. ó.e. Másik példány: Central Files, 3071. sz. doboz. A budapesti 443. sz. távirat részletesen kifejti Mindszenty érveit. Ennek további példányát őrzi a Johnson Elnöki Könyvtár. Jelzete:

mert szokatlan volt, hogy nem akarta megvárni a karácsonyt, hanem elővételezni akarta. Ezt az indokolta, hogy ezekben a napokban, hetekben Mindszenty azzal tartotta feszültségben a követséget, hogy kísétál, és átadja magát Kádár rezsimjének, tiltakozásul, hogy az USA nagykövetet akar akkreditálni, és ily módon elismeri az illegitim rezsimet. Az október 5-re tervezett és König éppen aznapi látogatása miatt utolsó pillanatban elhalasztott látogatásra végül is október 12-én került sor.³⁷

További érdekes részleteket tudunk meg a követség belső használatra készült följegyzéseiből, melyek szerzője Theodore J. Papendorp, a bíboros kapcsolattartója. December 13-án kelt és Tims, valamint Hillenbrand nagykövet számára készített följegyzésében rögzítette ismét Mons. Városi nevét. Ez a följegyzés azért is figyelmet érdemel, mert itt már probléma nélkül lehet arról írni, hogy a bíboros a gyóntató révén juttat ki pénzt Budapest szegényeinek. A problémát az összeg nagysága okozza: 2400 forint esetén ugyanis félő, hogy ha a gyóntatót átkutatja a nagykövetség előtt posztoló őrség, az összeg nagysága gyanút keltene. Ezért alternatív kijuttatási tervekről is szól a följegyzés. Egy Bárány nevű pap neve abban az összefüggésben szerepel, hogy Papendorp az ő révén szokott misébort bevenni a követségre.³⁸

National Security Files, Country Files, Hungary, 195. sz. doboz. Az, hogy a Fehér Házba is küldtek belőle példányt, jelzi a kérdés fontosságát.

³⁷ Papendorp előbb október 11-re várta, lásd aznap kelt följegyzését az ügyvivő számára, melynek jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 7. ő.e. Nem részletezett ok, de bizonyára a gyóntató elfoglaltsága miatt erre másnap került sor, lásd a budapesti követség 479. sz. távirati jelentését Washington számára, melynek jelzetei: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 7. ő.e.; Central Files, 3071. sz. doboz; Johnson Elnöki Könyvtár, National Security Files, Country Files, Hungary, 195. sz. doboz.

³⁸ „When I went in to see the Cardinal this afternoon to go over next Sunday’s mass proper with him, he said that he had not cashed his mass stipend checks for some while, in expectation of his departure, but now he would do so [in able] to be able to use the money for gifts to the poor through his confessor.

Papendorp december 28-i följegyzésében rögzíti, hogy december 19-én délelőtt kikísérte a gyóntatót, aki láthatóan egy nyitott szivardobozt vitt magával, és rákérdezett. Kiderül, hogy az előző, október 12-i látogatás alkalmából a követség bejáratánál őrködő magyar rendőrök megkérdezték, mit hozott ki, s erre készülve, le akarta egyszerűsíteni a várható procedúrát. Papendorp aznap este rákérdezett Mindszentynél is, aki elmondta, amit gyóntatója ezzel kapcsolatban közölt vele. Ezenkívül még két másik esetet is rögzít a följegyzés, amikor az őrség rákérdezett a távozóra. Mindszenty kifejezte csodálkozását, hogy az amerikaiak nem tiltakoznak ez ellen.³⁹

He wanted to give him 2400 forints for this purpose, but feared that Msgr. Varosi would be afraid to carry out so much money. He asked if I could arrange somehow to get, say, half that sum to him either directly, or by way of Fr. Barany (my source for hosts and sacramental wine) or the widow of his nephew. – I said that while I could understand Msgr. Varosi's possible concern, I felt that should he be stopped and money found, that fact rather than the amount would be the main problem, and hence the Cardinal should discuss this with his confessor and see what he would take. On the other hand, though I wished to be of help, I said I felt that I could not properly deliver such amounts of money, not only out of concern for my own position and that of the Embassy's, but also with regard to that of the Cardinal's and the potential recipients. I wouldn't mind placing money in the poor boxes of various churches, but would not want to hand it over to individuals. – The Cardinal accepted my refusal in good grace, recalling that the question of money had played an important part in his trial. Once Minister Chapin had called on him in Esztergom to hand over (as I understood it) 3000 forints sent by Cardinal Spellman for charitable purposes. As it happened, the head of Hungarian Catholic Action was at the Primal Palace at the time and the Cardinal called him in, said that he did not want to figure in the gift, and asked Chapin to hand it over to the CA director. The Cardinal was accused of receiving 30,000 forints (sic) from Spellman to use in the »conspiracy«.” Theodore J. Papendorp 1967. december 13-án kelt följegyzése Tims és Hillenbrand számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 8. ő.e. – Bárány atya neve első alkalommal szintén Papendorp följegyzésében bukkan fel, amelyet 1967. július 23-án készített; itt a szentmiséhez szükséges szentostya szállítójaként szerepel.

³⁹ Papendorp 1967. december 28-án kelt följegyzése Hillenbrand számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 3. doboz, 8. ő.e.

A nem publikált forrásokból tehát megtudhatjuk, hogy – hosszabb procedúrát és washingtoni engedélyezést követően – a gyóntató extra látogatására október 12-én került sor, és azt is, hogy már nem okozott problémát az a tény, hogy a bíboros pénz küld ki a gyóntató révén a szegényeknek, csak az összeg nagysága. Ezért újabb, alternatív csatornát is kiépítenek ilyen célra is Bárány atya révén, aki a szentmise bemutatásához szükséges szentostyát és misebort szokta biztosítani Papendorp által.

1968

Az esztendő további, korábban nem publikált amerikai forrásai között időrendben az első Papendorp február 26-án készült följegyzése Hillenbrand nagykövet számára. Ez, mint a korábbiak is, igen sokat elmond a bíboros kérdéseiről és kívánságairól. A gyóntatóra vonatkozó rész megnevezi a személyt: Mons. Városi. Mindszenty arra kérte, juttasson el neki 2350 forintot, ezt azonban Papendorp nem vállalta, mivel az előző alkalommal is csak 950 forintot fogadott el, attól félvén, hogy ismét megállítják a kijáratnál és átkutatják. Ezért nagyobb összeget nem vihet ki magával. A följegyzés ismét megemlíti Bárány atya nevét, akitől Papendorp további egyházi információkat remélt.⁴⁰ Június 8-án ugyan ezen kérdés kerül ismét napirendre, de a bíboros már húszezer forintot akar kijuttatni őáltala, hogy a gyóntató az ismerős plébánosok révén, az összeg eredetének megjelölése nélkül, a szegények számára szétossza. Ebben a följegyzésben a gyóntató vezetőkéneve szintén Városi. A pénz kijuttatásával kapcsolatban új információ, hogy Papendorp hivatkozik a nagykövet, tehát Martin J. Hillenbrand döntésére, aki előző év novemberében

⁴⁰ Papendorp 1968. február 26-án kelt följegyzése Hillenbrand nagykövet számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 1. ő.e.

egyszeri alkalommal engedélyezte az összeg ilyen célú kijuttatását Papendorp által. Szintén említésre kerül Bárány atya neve.⁴¹

Szeptember 18-án a vonatkozó följegyzést már Patrick J. Flood készítette. Ebben rögzítette, hogy Mindszenty megkérte, tájékozódjon Városi atya egészsége felől, és ha ez lehetséges, hívja meg őt a nagykövetségre, hogy hallgassa meg gyónását. Szeptember 11-én föl is kereste őt, de Városi atya ágyhoz volt kötve, ezért nem volt abban az állapotban, hogy fölkeresse a nagykövetséget. Elmondása szerint azonban már jobban érezte magát, két vagy három hét elteltével ígérte jövetelét. Flood átadta a bíboros ajándékait, és megállapodott vele abban, hogy fizetős telefonkabinból fogja őt felhívni két vagy három hét múlva. Majd ismét vezetéknéven nevezve Városi atyát, fölvetette a kérdést, hogy nem alkalmas-e, hogy más gyóntatót javasoljon maga helyett a jövőre nézve. Ezt ő elhárította, mondván, hogy erre vonatkozóan a bíborosnak kell javaslatot tennie. Flood megígérte neki, hogy nem tesz lépést anélkül, hogy a bíboros erre felhatalmazná, és csak azért kérdezte meg, mert úgy gondolta, hogy Városi tudja, hogy ki a megbízható e tekintetben. Városi azt válaszolta, hogy még mindig úgy gondolja, hogy neki nem szabad semmit sem mondania addig, amíg a bíboros nem nyilatkozott. Visszatérését követően megemlítette ezt a bíborosnak, aki nem akart megnevezni új személyt, legalábbis a jelent illetően. Azt mondta, ha Városi tényleg nem lesz abban az állapotban, hogy két vagy három hét múlva fölkeresse, akkor újra megfontolja a kérdést.⁴²

⁴¹ Papendorp 1968. június 8-án kelt följegyzése Hillenbrand nagykövet számára. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 1. ő.e.

⁴² „The Cardinal asked me a few days ago to check on the health of his confessor, Fr. Varosi, and, if the latter were fit, to request him to come to the Embassy for the purpose of hearing his confession. On the assumption that he might still be incapacitated, His Eminence asked me to take him two items which he would normally have given him in person on the occasion of his visit to the Embassy: a box of chocolate bars and one thousand forints, the

1968. december 9-én Patrick J. Flood és az új tisztt, Herb Wilgis meglátogatták Városi atyát. Flood bemutatta Wilgist, aki őt távollétében helyettesíteni fogja, megadta a telefonszámát. Városi egészsége javult valamit az előző látogatást követően, és kifejezte szándékát, hogy karácsony előtt fölkeresi a nagykövetséget. Átadták a bíboros ajándékát és a szegényeknek szánt pénzt (ezer forintot az ő plébániája, további ezer forintot két másik pesti plébánia szegényei számára). Mint Flood írja, az elmúlt években is ez volt a megszokott. A följegyzés azzal zárul, hogy ha Városi mégsem tudna eljönni karácsony előtt, akkor újra meg kell kérdezni a bíborost, nem akar-e más személyt választani.⁴³ Mint

latter to be used for the poor of the parish. As I knew there was precedent for both, I tentatively agreed. After discussing the matter with Mr. Meehan, I went, chocolate in hand and money in pocket, to make my call in the evening of September 11. – I found Fr. Varosi still confined to bed, and thus unable to come to the Embassy. However, he said that he was feeling much better and expected to be on his feet in two or three weeks, at which time he would be happy to visit the Cardinal. He accepted the two gifts with thanks. I left with the understanding that I would call him (from a pay phone) in two or three weeks to arrange a definite date – providing he is well enough to come. – I returned to the Embassy and relayed the above information to the Cardinal. – In my talk with Fr. Varosi, I asked him whether, in view of his prolonged illness and of the possibility, however remote, that an emergency might arise, he would care to suggest another priest who might substitute for him on a contingency basis. He declined to name anyone, however, stating that he felt that such a move should be initiated by the Cardinal. I assured him that I would not presume to contact anyone else without the Cardinal's prior consent, and that I had directed this question to him (Fr. Varosi) only because I felt that he was in an excellent position to know who was (and was not) trustworthy in this regard. He replied that he still felt that he should say nothing until the Cardinal had spoken. I dropped the subject for the time being. On my return I mentioned it to the Cardinal who, however, likewise declined to suggest anyone as a possible substitute, at least for the present. He said, however, that if Fr. Varosi should still be unable to come after three more weeks, he would consider the matter at greater length.” Patrick J. Flood követségi munkatárs 1968. szeptember 18-án kelt följegyzése Francis J. Meehan első tanácsos és Hillenbrand nagykövet számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 2. ő.e.

⁴³ „Herb Wilgis and I visited Father Varosi on December 4. I introduced

fentebb láttuk, Mindszenty napi jegyzeteiben rögzítette, hogy a gyóntató december 18-án látogatta meg őt.

Az esztendő folyamán ismételten megerősítést nyert, hogy gyóntatójának neve vezetékneven dr. Városi, aki viszont betegsége miatt szeptemberben nem tudta fölkeresni a bíborost.

1969

Patrick J. Flood a követségi levéltár számára készített följegyzésében rögzítette, hogy dr. Városi, a gyóntató, április 2-án látogatta meg Mindszentyt, hogy meghallgassa gyónását. Ezt a látogatást két héttel korábban ő készítette elő, továbbítva a bíboros kérését. Városi még mindig nehezen jár.⁴⁴ 1969-ben húsvét vasárnapja április 6-ra esett, így a gyóntató nagyhét szerdáján járt nála.⁴⁵

Herb to Father Varosi and, by mutual consent gave the padre Herb's telephone number to call should he need to do so during my absence. Father Varosi's condition has improved somewhat since my last visit, and he told me that he expects to be able to come to the Embassy to hear the Cardinal's confession before Cristmas. – We gave Father Varosi the usual collection of chocolate bars as a gift from the Cardinal, plus the forints the Cardinal had asked us to take to him for distribution to the poor – 1000 for the poor of his own parish, and 1000 for each of two other parishes on the Pest side. This is the same arrangement that has existed in previous years. – Should Father Varosi not call before Christmas, or within a day or two before, I think we might approach the Cardinal again and ask him if he would like us to approach another potential confessor.” Patrick J. Flood követségi munkatárs 1968. december 9-én kelt följegyzése Francis J. Meehan első tanácsos és Hillenbrand nagykövet számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 2. ő.e.

⁴⁴ „The Cardinal's confessor, Father Varosi, visited the Embassy on April 2, 1969 for the purpose of hearing the Cardinal's confession. I had visited Father Varosi about two weeks earlier to convey to him the Cardinal's request that he come. Father Varosi still suffers from his leg ailment and walks only with difficulty.” Patrick J. Flood követségi munkatárs 1969. május 15-én kelt följegyzése a követségi levéltár számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 3. ő.e.

⁴⁵ Városi Ferencet 1970-ben nyugdíjazták, amikor Esztergomba, a Simor Papi Otthonba költözött. 1972. december 23-án halt meg, életének 71., papságának 48. esztendejében. A Szentgyörgymezei temetőben helyezték nyugalom-

Új gyóntató: Dr. Tátrai Gyula OFM

1969. augusztus 28-án Mindszenty megkérte Ross Titus követségi munkatársat, hogy keresse föl a Mártírok útja 23. sz. alatt a ferences gvárdiánt, és kérje meg, hogy küldjön időnként gyóntatót. Új gyóntató keresésére azért volt szükség, mert két héttel korábban Városi atya határozatlan ideig ágyhoz van kötve. Szeptember 3-án Titus, miután megbeszélte a dolgot Meehan követségi első tanácsossal, teljesítette a kérést, és beszélt a tartományfőnökkel.⁴⁶ Félórás megbeszélést követően kijelölt egy ötvenes éveiben járó papot, dr. Tátrai Gyulát. Mielőtt azonban Tátrai ügyében döntene, komplikációk elkerülése érdekében, diszkrétan meg akarta kérdezni az Állami Egyházügyi Hivatal véleményét. A tartományfőnököt impreszionálta a látogatás. 1963-ban már járt az Egyesült Államokban, és jó benyomásokat szerzett. Sem a tartományfőnök, sem Tátrai, akikkel Titus találkozott, nem tettek föl kérdést a bíboros személyére vonatkozóan. Titus véleménye szerint azért, mert minél kevesebbet hallanak tőle, annál kevesebbet kell bevallaniuk a rendőrségnek. Végezetül azt ígérték, hogy Tátrai két-három nap múlva jelentkezik a nagykövetségen.⁴⁷

ra. Lásd: Beke Margit, *Az Esztergomi (Esztergom-Budapesti) Főegyházmegye papsága 1892–2006*, Budapest 2008. 786.

⁴⁶ Mindszenty meglegedett volna a gvárdián (házfőnök) intézkedésével, Flood viszont annak hivatali előjárójával, a tartományfőnökkel találkozott.

⁴⁷ „The Cardinal asked me on August 28 to go to the Franciscan Cloister, Martirok utca 23, and talk with the Gvárdián atya (Father Superior) about sending a confessor priest to the Embassy from time to time to hear the Cardinal's confessions. This decision came about, said the Cardinal, as a result of my most recent call (two weeks earlier) to Father Városi, the current confessor, to inquire about his health. Since it appears that Father Városi will be bedridden indefinitely with his circulatory ailment, it will be necessary to find another confessor. – After discussing the Cardinal's request with Mr. Meehan, I went to the Franciscan Church today and talked with the Gvárdián

Alfred Puhan nagykövet szeptember 16-án részletes levélben informálta washingtoni feletteseit az eseményekről, s ebből válik érthetővé korábbi, 1371. sz. táviratának az a mondata, amelyben a bíborosnak az új gyóntatóval való aggályairól írt,⁴⁸ ugyanis Tátrai, aki 55 éves, két hét elteltével sem jelentkezett. S bár, mint írja Puhan, ez tulajdonítható a megszokott állami-egyházi bürokrácia gyakorlatának, a bíboros a magyarországi katolikus egyház sajnálatos állapotának újabb bizonyítékát látta ebben.

atya and the Tartomány Főnök (Provincial). After a half-hour's discussion they agreed that a priest in his fifties, Dr. Gyula TÁTRAI, would be the best choice to come to the Embassy for the Cardinal's confessions. They were a little hesitant about how to proceed vis-a-vis the State Office for Church Affairs, but indicated that they felt a discreet, indirect inquiry on their part would be appropriate in order to avoid any unpleasantness with the Hungarian Government. They do not, however, anticipate any problems. I gave them my name as well as those of Clem SCERBACK and Herb WILGIS for Father Tátrai to contact when he comes to the Embassy. – The two churchman I talked with were very cordial, intelligent and all-around impressive gentlemen. The Provincial was especially pleased to receive a visitor from the U.S. Embassy. He made a five-week visit to the United States in 1963, which he said was the most memorable event of his life. Everywhere he went, Washington, New York, Cleveland, Detroit, Saint Louis, Chicago, he was struck by the respect shown toward churchmen and by the vitality of American life. – Neither of the men inquired about the Cardinal, on the grounds, I suppose, that the less they hear from me about him the less they might have to tell the police and whatever interest they may have in him can be better satisfied by Father Tátrai. – They said that, unless some unexpected obstacle crops up, Father Tátrai will make his first call at the Embassy in two or three days. I told them that the Cardinal had requested that the confessor come any weekday morning.” Ross Titus követségi munkatárs 1969. szeptember 3-án kelt följegyzése a követségi levéltár számára, teljes szöveg. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 4. ő.e.

⁴⁸ „Mindszenty expressed some concern re new confessor since old priest who has been coming here now too frail (sep Airgram).” Alfred Puhan nagykövet 1969. szeptember 9-én kelt, 1371 sz. távirati jelentése a Kelet-európai Hivatalnak Washingtonba és Mac Arthur nagykövetnek Bécsbe. Levéltári jelzetek: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 4. ő.e. (hivatali példány), ill. i. h. 6. doboz, 6. ő.e. (Bécsbe beérkezett példány). Említését lásd fentebb, a publikált forrásokról szóló első részben. A jelentés szövege magyar fordításban in: Somorjai-Zinner, *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*, i. m., 575–577.

Már öt nap hiábavaló várakozás után is fel volt háborodva, de megnyugtatták őt König bíboros szavai, aki szeptember 8-án látogatta meg őt,⁴⁹ hogy az objektív feltételek módosíthatják a gyónás sürgősségét.⁵⁰

Az 1969-es esztendőben tehát amerikai forrásaink alapján megtudhatjuk, hogy dr. Városi utolsó látogatásának dátuma április 2. nagyszerda, ugyanis egészségi állapota nem tette lehetővé a nagykövetség látogatását, így augusztus végén a

49 König bíboros 10. látogatása Mindszenty bíborosnál a nagykövetségen. Részleteket lásd in: Somorjai-Zinner, *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza, i. m., 574–577.*

⁵⁰ „In Embassy cable 1371 I referred to a forthcoming airgram concerning Cardinal Mindszenty’s desire to secure a new confessor but have decided to keep the matter within the limited circle of readers afforded by a letter. – Father Ferenc Varosi, who has been Cardinal Mindszenty’s confessor since shortly after the Cardinal took refuge here, has been bedridden with varicose veins and related circulatory disorders for several months. When Father Varosi first became ill Pat Flood discussed with the Cardinal and with Father Varosi the possibility of securing a temporary confessor until Father Varosi recovered, but neither of them wanted to take the step. Finally, however, the Cardinal decided at the end of August to seek a new confessor in view of the apparently indefinite confinement of Father Varosi to bed. He asked the officer assigned as his aide to go to the Franciscan cloister on Martirok Street in Buda and request the Guardian Father to send a priest to the Embassy. I approved the request and the Embassy officer went to the cloister on September 3. – The Guardian Father and the Provincial were very cordial and promised to send a 55-year old priest, Dr. Gyula Tatrai, to the Embassy within a few days. They indicated, however, that they were inclined to check the matter (albeit indirectly) with the State Office for Church Affairs before sending Father Tatrai. Two weeks have passed and Father Tatrai has not appeared despite his superiors’ clear assurance that there should be no problem. While the delay may be attributable to standard church/state bureaucracy, Cardinal Mindszenty has taken it as further proof of the pitiable state of the Hungarian Catholic Church. He was quite upset when Father Tatrai did not appear after five days, but Cardinal Koenig’s comment to him that objective conditions could modify the urgency of confession seems to have had a soothing effect. – Apart from this problem, which I assume will be resolved if Father Tatrai ever appears, Cardinal Mindszenty appears to be content. [...]” Alfred Puhán nagykövet 1969. szeptember 16-án kelt jelentése Raymond E. Lisle számára, részlet. Jelzete: Budapest Cardinal Files, 4. doboz, 4. ő.e. Másik példány: NARA State Department, RG 59, Eastern European Office, 10. doboz, 1. ő.e.

bíboros javaslatot tett a ferencesek fölkeresésére és fölkerésére. Az új gyóntató személyét a tartományfőnök ki is jelölte, első látogatása azonban ismeretlen, de vélhető okokból (az engedélyezés elhúzódnása miatt) késett.

Az 1970. esztendőből nem találtunk lényeges följegyzést az amerikai diplomáciai iratokban a gyóntató személyére vagy látogatására vonatkozóan. Az 1971. január 11-i forrásból pedig, mint fentebb megtudhattuk, dr. Tátrai Gyula OFM 1969 novemberétől látogatta a bíborost.

A követségi ügyeletes tiszt kézikönyve (Duty Log) a bíboros gyóntatójáról

1956–1971

A budapesti amerikai követségen a nap esti óráiban, hétvégeken és munkaszüneti napokon mindig tartózkodott egy ügyeletes diplomata, akinek szükség esetén intézkednie kellett. Így 1956. november 4-ét követően föl kellett arra is készülnie, hogy ha Mindszenty bíborossal valami történik, pl. orvost kell hívni, vagy önkényesen el akarná hagyni a követséget, akkor mi a teendő. Ennek egyfajta kézikönyve, a *Duty Log*, az ügyeletes tiszt kézikönyve, amely a szükséges információkat tartalmazza.

Tartalma:

- A State Department (amerikai külügyminisztérium) Jogi Tanácsadó Hivatalának beszámolója a bíboros menedékével kapcsolatban, 1960, 2 gépelt oldal.
- A bíboros gyóntatói, 1 oldal.
- A bíboros rokonainak látogatása, családtagok személyi adatai, 5 oldal.

– Vészhelyzet (hirtelen halál vagy életveszély) esetén mi a teendő, kit kell értesíteni, mit kell megtudni a családtagoktól, gyóntató, orvos, végrendelet stb. 4 oldal.

– Esetleges távozás a követségről, 1 oldal.

– A bíboros emlékiratairól, 1956–1968 közötti események, 2 oldal.

– Részletes eseménynaptár, egy-egy tárgyévről 3–4 oldal, 1957-től 1971. augusztus 31-ig, összesen 74 oldal.

– Hátlapon bejegyzés: Mons. Csertő Sándor címe, aki a *L'Osservatore Romanó*t⁵¹ küldi.

Az ügyeletes tiszttel kézikönyve a 4. oldaltól kezdve végig kéziratos, 1968. július 11-ig azonos kéztől, vastag fekete tollal, jól olvasható kalligrafikus írással. Majd más kéz, illetve 1968. július 17-től újra más kéz, kék tollal. 1968. augusztus 30-tól ismét más kéz beírása, az 1968. augusztus 29-i bejegyzés szerint Patrick J. Flood veszi át a napló írását Francis J. Meehantól. Az utolsó bejegyzés 1971. augusztus 31-én kelt. Oldalhelyesen összesen 96 oldal.

A bíboros gyóntatójára vonatkozóan találunk egy dátum nélküli bejegyzést az ügyeletes tiszttel kézikönyvében (*Duty Log*).⁵² Eszerint a gyóntató első látogatása 1956. december 14-én 16 órakor történt, neve Városi Ferenc atya, címe: Budapest VIII. Reviczky u. 9. Zárójelben megjegyzés: A Krisztus Király-templomnál van. Telefon: 331–131. Új gyóntató: dr. Tátrai Gyula, Ferences kolostor, Mártírok utca 21. Tel. sz. 358–594. Vészhelyzetben, ha Városi nem elérhető, próbálja a következőt: Msgr. Tóth János. Följegyezték még, hogy a gyóntató azt mondta, a rendőrség kereste azután, hogy 1967. október 17-én meglátogatta a bíbo-

51 Az Apostoli Szentszék félhivatalos napilapja.

52 A *Duty Log* jelzete: Budapest Cardinal Files, 6. doboz, 5. ő.e.

rost. Városi atya a bíboros kérésére jön a követségre, hogy meghallgassa a bíboros gyónását. A bíboros rendszerint két-három havonta él ezzel a kéréssel. A szokásos eljárás ilyenkor, hogy egy követségi munkatárs (vagy akit a bíboros kiválasztott, vagy más) felkeresi a plébániát, és személyesen megkéri dr. Várostit, vagy felhívja egy kinti fizetős telefonról, és megkéri, hogy jöjjön el a „szokásos gyóntatásra”. Általában dr. Városi választja meg a napot és az órát + és tájékoztatja a hívó felet arról, mikor érkeznek. A bíborosnál tett ilyen látogatásokat fel kell jegyezni az aktákban + ebben a könyvben (kronologikus rész). A vészhelyzetben teendők között találjuk: Gyóntató – sürgősen odahívni Tátrai Gyulát, áthúzva Városi atya neve, áthúzva a régi telefonszám, bejegyezve az új telefonszám és új cím, áthúzva a régi cím:

GYÓNTATÓ – odahívni

TÁTRAI GYULÁT sürgősen

VÁROSI atya, telefon ~~331~~–~~131~~ 358– 544

MÁRTÍROK utca 21

REVICZKY UT 9 VIII. KER.

A kronologikus részben a következő információk (a zárójelben lévő L utalás a levélben, a T utalás a táviratban történt információtovábbításra):

1957. december 27. A bíboros kérése, hogy Bánk J. legyen a gyóntató

Édesanya, gyóntató stb. (Ackerson) (L)

1961. január 6. A nővérei + a gyóntató újabb látogatásai⁵³

1966. április 5. Gyóntató (Városi atya): kapcsolat Papendorppal (emlékeztető)

1967. augusztus 10. A gyóntató látogatása a bíborosnál

⁵³ Az 1961. január 6. bizonyára a följegyzés dátuma. Mind a nővérek, mind a gyóntató karácsonyi látogatásáról lehet szó. A gyóntató látogatásának dátuma, mint rögzítettük, 1960. december 21.

1967. október 3. Az ügyvivő beszélgetése a bíborossal. Tárgy: kéri a gyóntatót (T)

1967. október 4. A State Department nem ellenzi a gyóntató látogatását (T)

1967. október 12. A gyóntató látogatása, délelőtt 11–12.

1967. december 19. A gyóntató látogatása

1968. július 22. Papendorp emlékeztető. A bíboros gyóntatója beteg. Megbeszélés egy helyettes személyéről.

1968. december 9. Látogatás a gyóntatónál (Flood–Hillenbrand emlékeztető)

Pénz kézbesítése a gyóntató számára.

1968. december 18. Flood-Meehan emlékeztető. A gyóntató látogatása a bíborosnál.

1969. április 2. Gyóntató látogatása.

1969. május 15. Flood emlékeztetője a gyóntató április 2-i látogatásáról.

Az ügyeletes tiszt számára készített kézikönyvből tehát újabb részleteket tudhatunk meg a bíboros gyóntatóiról.

Összegzés

Az idáig nem publikált amerikai források nagymértékben bővítették ismereteinket Mindszenty bíboros két gyóntatójával kapcsolatban. Az első, dr. Városi Ferenc, akinek az első látogatása 1956. december 14-én történt, 1963-ig 12 alkalommal, évente kétszer – háromszor, esetleg négyszer kereste fel a bíborost, továbbá megtudtuk, hogy betegsége miatt 1969. április 2-án, nagyszerdán utolsó látogatását tette. A bíboros felkérésére 1969 szeptemberében a ferenceseket keresik meg, akik dr. Tátrai Gyula személyében jelölik ki a gyóntatót; ő – az Állami Egyház-

ügyi Hivatal megkérdezését és bizonyára engedélyezését követően – 1969 novemberétől látogatta a bíborost. Tátrai további látogatásainak időpontjairól nincsenek részletes forrásaink, csak egy összefoglaló jelentés 1971. január 11-ről. Bár Mindszenty bíboros a Pázmáneumban nem tett említést környezetében az új gyóntató látogatásaira vonatkozólag, a személyt illetően van publikált és nem publikált amerikai forrásunk is.

Dr. Városi Ferenc személyét teljes néven előbb Louis Toplosky 1958. március 21-én kelt följegyzése révén azonosíthattuk, majd maga Mindszenty bíboros 1963. január 20-án kelt levele alapján, melynek saját kezű eredeti változata is fennmaradt, végezetül pedig az ügyeletes tiszt kézikönyve is, bár dátum nélkül, pontosan rögzítette mindkét gyóntató nevét, lakcímét és telefonszámát.

A kapcsolattartás nem volt zökkenőmentes, ennek részleteiről is tájékoztatást kaphattunk az amerikai diplomatak följegyzéseiből. A gyóntató látogatásának feltételei: konspiratív időpont-egyeztetés (fizetős telefonról, követségen kívül, vagy személyes látogatás a lakáson), vagy időpont-változtatás (1967. október 5-én, König bíboros aznapi érkezése miatt), továbbá az, hogy a gyóntató révén a bíboros nem tarthatott kapcsolatot a követségen kívüli világgal, s maga a gyóntató sem vihetett ki következmények nélkül olyasmit, ami az esetleges ellenőrzés során fölkelte volna az őrség figyelmét.

Mindszenty bíboros többször tett kísérletet, hogy más egyházi személyt is fogadhasson, így 1957 végén dr. Bánk József kánonjogprofesszor látogatását kérte, majd 1963 tavaszán, amikor Shvoy Lajos székesfehérvári püspök tanácsát szerette volna kikérni. Mindkét esetben mély lelki konfliktust hozott indokul, amihez tanácsot kért volna. Shvoy látogatásától ő maga is elállt,

de ezt követően Zakar Andrást, volt személyi titkárát szerette volna gyóntatóul. Az amerikaiak egyikük látogatását sem engedélyezték, mert menedékes helyzetének feltételei ezt nem tették lehetővé. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az amerikaiak tiszteletben tartották óhaját, és érdemben, hosszan elemezték a kérést. Elutasító döntésükben a követség diplomáciai jogállásának védelme volt a fő szempont.

Az, hogy a bíboros a gyóntató révén pénzt küld ki, 1963-ban még a követségi neheztelésével találkozott, az első nagykövet, Martin J. Hillenbrand érkezését követően azonban gyakorlattá vált, s csak az összeg nagysága okozott problémát, amit úgy hirdáltak át, hogy az összeget maguk a diplomaták vitték ki és adták át a gyóntatónak, ennek lakásán.

Végezetül pontos képet alkothatunk a gyóntató – dr. Városi Ferenc – látogatásának időpontjairól is. A hagiográfusok által megnevezett karmelita atya, Marton Marcell vélt látogatásairól egyetlen forrás sem szól.

Megjegyezzük, hogy szándékunkban nem állt más, mint a vonatkozó amerikai források tételes vizsgálata. A kérdés teljes körű vizsgálatára szükség lesz majd az itt felsorolt papi személyekkel kapcsolatos titkosszolgálati anyagok, jelentések stb. forrásos feltárására is.

A már publikált és még nem publikált források alapján nyert ismereteinket táblázatban foglaljuk össze:

**Mindszenty bíboros gyóntatójára
vonatkozó információk
az amerikai követségi periódusban,
1956–1971**

Táblázat

I.

**A gyóntató neve: Dr. Városi Ferenc
1956 karácsonya – 1968 vége:**

1956

Forrás kitől	Dátum	Információ	Megjegyzés	publikált vagy sem
USA külügym.	1956 karácsonya	a gyóntató első látogatása	Wailes nem, csak felet- tesei engedélyezték	publikált
Duty Log	1956. december 14., 16 óra	Dr. Városi Ferenc atya	a gyóntató első láto- gatásának pontos idő- pontja, vezeték- és ke- resztnevének rögzítése	nem publikált

1957

Mindszenty	1957. szeptember 6.	hetente egyszer nem fogadhat	Még azt a szokásomat is feladtam, hogy hetente egyszer fogadjak gyóntatót.	publikált
Ackerson	1957. szeptember 10.	húsvéti gyónás említése		nem publikált
Ackerson	1957. decem- ber 11. előtt	gyóntató látogatása		nem publikált

Ackerson	1957 karácsonya	gyóntató látogatása	Ackerson nem, csak felettesei engedélyezték	publikált
Ackerson, Duty Log	1957. december 27.	a bíboros Bánk József látogatását kéri	mély lelki konfliktust akar vele megbeszélni	nem publikált

1958

Toplosky	1958. március 20.	Bp. VIII. Reviczky u. 9. (Krisztus Király-plébánia) Városi (Ferenc, nem István)	a Városi vezetéknevű gyóntató látogatásának dátuma pontos, a meg- adott címből következik a Ferenc keresztnév	publikált
Ackerson	1958. március 26.	Dr. Várostit kétszer is vezetékneven nevezi, aki több- ször is fölkereste a bíborost		nem publikált

1959

Ackerson	1959. január 31.	a gyóntató félévente esedékes látogatása megtörtént	nehézség nélkül, „folytatása lehetséges”	publikált
Ackerson	1959. karácsony	a gyóntató látogató- sa megtörtént	különösebb kompliká- ció nem történt	nem publikált

1960

Ackerson	1960. július 1.		Mindszenty állítása szerint gyóntatójának sem adott példányt készülő emlékirataiból	nem publikált
Stefan	1960. december 21.	a gyóntató fél- évente esedé- kes látogatása megtörtént		nem publikált

1961

Torbert	1961. március 31.	gyóntató látogatása nagypénteken		nem publikált
Torbert	1961. május 17.		újságíró Mindszentyről, a gyóntatót említi	nem publikált
Torbert	1961. május 25.		Mindszenty állítása szerint a gyóntató látogatása nem volt akadályoztatva	nem publikált
Torbert	1961. november 9.		olasz újságírói kérdésre a diplomaták elhatárolódnak a válaszadástól	nem publikált
Torbert	1961. december 19.	a gyóntató látogatása	olasz újságírói kérdésre a diplomaták elhatárolódnak a válaszadástól	nem publikált

1962

Torbert	1962. január 31.	a gyóntató évente háromszor		publikált
Torbert	1962. június 14.	a gyóntató látogatása betegség miatt elmarad		publikált
Torbert	1962. december 4.	a gyóntató évente vagy négyszer	a negyedik látogatás lehetett, amely elmaradt júniusban	nem publikált

1963

Jones	1963. január 10.		gyóntatón keresztül küld ki pénzt	nem publikált
Mindszenty	1963. január 20.	megnevezi gyóntatóját: Városi Ferenc, budapesti plébános, 61 éves, 12 alkalommal volt nála karácsony és húsvét előtt	maga a bíboros nevezi meg és közli látogatásainak gyakoriságát és alkalmait	nem publikált

Mindszenty	1963. április 2.		Mindszenty álláspontja: édesanyja múltbéli látogatásai, nővéreinek és gyóntatójának rendszeres látogatásai precedenst jelentenek arra nézve, hogy nem lenne akadálya Shvoy püspök húsvét előtti látogatásának.	nem publikált
Jones	1963. április 8.		Rizikóval jár a bíboros kapcsolatai bővítésének engedélyezése, az eddig engedélyezett humanitárius-családi szemponton, valamint a személyes-vallási szemponton túlmenően, ami régi gyóntatójával való kapcsolattartását illeti.	nem publikált
Mindszenty	1963. április 8.	kéri, hogy Liska Zoltán budai pap révén értesítsék Zakar András, aki dr. Városit helyettesítené a jövőben, s aki esztendőnként kétszer látogatná		nem publikált
Rossi (König)	1963. április 18/20.		gyóntatójának egyik mondata igen mélyen érintette	publikált
Jones	1963. május 9.	Shvoy püspök nem; Zakar András nem; rendes gyóntató igen	Mindszenty belátja, hogy nem veszélyeztetheti Shvoy püspök személyes biztonságát és azt, hogy az amerikai követség nem kapott engedélyt a gyóntató személyének Zakar Andrással való kicserélésére, de nincs akadálya a rendes gyóntató további látogatásának.	nem publikált

Casaroli	1963. május 18.		szó szerint idézi Rossi nuncius jelentését	publikált
Sharek	1963. május 28.	gyóntató látogatása	egy amerikai újságíró véletlenül látta a liftből kiszállni	nem publikált
Sharek	1963. május 29.	gyóntató látogatása előző nap	Mindszenty gyóntatója szavaival érvel, miszerint távozása Magyarországról kapitulációjának jele volna, és lerombolná mind a magyarországiak reményeit, mind az elveszített területeken és az emigrációban élőkét. Sharek megjegyzi, hogy a bíboros a nyugati magyar sajtóra hivatkozik, és azt állítja, hogy gyóntatója a budapesti és környékbeli magyar katolikusok véleményét tolmácsolta.	nem publikált
Jones	1963. június 13.		az amerikaiak a gyóntatóra gyanakszanak a bíboros egészségére vonatkozó magyar sajtójelentések informátoraként	nem publikált
Mindszenty	1963. június 15.	Gyóntatóm a tél folyamán megkérdezett engem		publikált
Jones	1963. június 17.	utalás az előzőre		publikált
Mindszenty	1963. augusztus 26.	rezsim ... molesztálta gyóntatómat		publikált
USA kül-ügym.	1963. december 18.	kapcsolatot ... gyóntatójával tarthat		publikált

1964

Bongianino	1964. április 6.	csak gyóntatójával beszélhet, évente kétszer		publikált
USA külgym.	1964. szeptember 25.		Ha Mindszenty bíboros halálán lenne vagy meghalna a követségen, többek között sürgősséggel hívané a gyóntató vagy más pap. Ez a holttest látogatására is vonatkozik.	nem publikált

1965

Mindszenty	1965. április 30-a előtt	tervezet, a gyóntató, dr. Városi meghívása	vezetékneven	nem publikált
Vedeler	1965. június 4.	gyóntató jelenlétét engedélyezi	vezetékneven	nem publikált
Tims	1965. június 20.	gyóntató jelen van: Városi atya	vezetékneven	publikált
Papendorp	1965. karácsony	Msrgr. Városi nevű gyóntató látogatása	vezetékneven, első alkalommal monsignorreként, kikövetkezett adat	nem publikált

1966

O'Shaughnessy	1966. március 2.	gyóntató látogatása	a gyóntató személye stabil	nem publikált
Duty Log	1966. április 5.		a gyóntatóval Papendorp tart kapcsolatot	nem publikált

1967

Papendorp	1967. augusztus 5.	Városi atya	vezetékneven	publikált
Duty Log	1967. augusztus 10.	gyóntató látogatása		nem publikált

Lisle	1967. szeptember vége	kapcsolatot ... gyón- tatójával tarthat		publikált
Tims	1967. október	a bíboros kérte gyóntatójának látogatását		publikált
Ügyvivő	1967. október 3.		Mindszenty kéri a gyóntató látoga- tását	nem publikált
USA kül- ügym. Duty Log	1967. október 4.		a gyóntató látogatásának engedélyezése	nem publikált
Papendorp	1967. október 5.	ami König látogatása miatt elmaradt		publikált
Papendorp	1967. október 11.	a gyóntató látogató- sának tervezett idő- pontja		nem publikált
Tims Duty Log	1967. október 12. 11–12 óra között	a gyóntató látogató- sának tényleges idő- pontja	a dátumot Papen- dorp december 28-i följegyzése még egyszer rögzíti	nem publikált
Mindszenty	1967. október 13.	elmondta Papendorpnek, hogy gyóntatójával nem osztotta meg tervét		publikált
Papendorp	1967. december 13.	Msgr. Városi	Mindszenty a gyóntató révén pénzt juttat ki a szegényeknek	nem publikált
Papendorp Duty Log	1967. december 19.	gyóntató látogatása	Papendorp decem- ber 28-i följegyzése és Duty Log	nem publikált

1968

Papendorp	1968. február 26.	a gyóntató vezetékneve Városi	Mindszenty 2350 forintot akar neki eljuttatni, amit Papendorp az összeg nagysága miatt nem vállalt	nem publikált
Papendorp	1968. június 8.	a gyóntató vezetékneve Városi	Mindszenty 2000 forintot akar neki eljuttatni, amit Papendorp az összeg nagysága miatt nem vállalt	nem publikált
Lisle	1968. július 1–17.	nem fogadhat vendégeket [...] gyóntató- ján [...] kívül	a gyóntató látogatása továbbra is engedélyezett	publikált
Duty Log (Papendorp)	1968. július 22.		a gyóntató beteg; megbeszélés a személyről	nem publikált
Flood	1968. szeptember 18.	a gyóntató, dr. Városi betegsége		nem publikált
Duty Log Flood	1968. december 4.		látogatás gyóntatónál	nem publikált
Mindszenty	1968. december 18.	„A gyógyult gyóntatóm itt. Fivére, István kanonok kongruáját elvonták.”	megtudjuk, hogy a gyóntató neve István, és hogy ő is rk. pap, kanonok	publikált

1969

Wilgis	1969. január 21.	Mindszenty azt tervezi, hogy megkéri Mr. Floodot, keresse meg a gyóntatóját, és tudakozódjon nála két új püspök felől		nem publikált
Flood Duty Log	1969. április 2.	a gyóntató, dr. Városi látogatása nagyszerdán	utolsó látogatás	nem publikált

II.

**A gyóntató neve: Dr. Tátrai Gyula OFM
1969 vége – 1971 szeptember vége
1969**

Ross Titus	1969. augusztus 28.		Mindszenty megkéri, keresse meg a Mártírok útjai ferences: új gyóntatót kér	nem publikált
Ross Titus	1969. szeptember 3.	Dr. Tátrai Gyula OFM a gyóntató	Fölkeresi a Mártírok út- jai ferences tartomány- főnököt. Új gyóntató személyének kijelölése	nem publikált
Alfred Puhan	1969. szeptember 9.		Mindszenty aggályai az új gyóntatóval kapcsolatban	publikált
Alfred Puhan	1969. szeptember 16.	Tátrai 55 éves	az új gyóntató első látog- gatására két hete várnak	publikált
Alfred Puhan	1969 novemberétől	Dr. Tátrai Gyula OFM első látoga- tása		publikált

1971

Ross Titus	1971. január 11.	Dr. Tátrai Gyula OFM a gyóntató 1969 novemberétől		publikált
------------	---------------------	--	--	-----------